

УДК 630 *Наук. співроб. Н.О. Самойлова; мол. наук. співроб. Л.В. Смашнюк – ДП "Вінницька лісова науково-дослідна станція"*

АНАЛІЗ УПРОВАДЖЕННЯ ДОСЛІДНО-ВИРОБНИЧИХ РУБАНЬ Г.А. КОРНАКОВСЬКОГО

Розглянуто один із способів природного відновлення дубових насаджень та його практичне застосування в умовах Поділля.

Ключові слова: попереднє відновлення, рубання Корнаковського, дубові насадження.

Research officer N.A. Samoylova; junior research officer L.V. Smashnyuk – Vinnitsa Forest Research Station of UkrNDILHA

The analysis of introduction of research-and-production chop G.A. Kornakovskogo

One of ways natural renewal oak plantation and his practical application in conditions of Podolia is considered.

Keywords: preliminary renewal, chop Kornakovskogo, oak plantation.

Відновлення цінних популяцій дубових насаджень – одне із актуальних завдань лісового господарства. Вирішення його пов'язане з проблемою лісовідновлення – технологічним процесом лісогосподарського виробництва, оснований на природних законах зміни поколінь і формуванні лісових біогеоценозів. Основним методом лісовідновлення, який сприяє збереженню формового різноманіття порід, вважають природне відновлення.

Дуб та інші деревні компоненти дубових лісів можуть відновлюватися насіннєвим та вегетативним шляхом. Найбільш продуктивні, стійкі та довговічні насадження дуба дає насіннєве покоління, вирощуванню якого приділяють належну увагу. Процес насіннєвого відновлення насаджень дуба та інших порід складається із таких обов'язкових етапів: 1) плодоношення і обнасіннення ділянки; 2) поява самосіву і перехід його в стан підросту; 3) рубання материнського деревостану і вплив її на збереження і якість підросту; 4) заходи щодо сприяння природному відновленню вирубувань. На кожному із цих етапів є сприятливі або негативні умови для росту і розвитку молодого покоління лісу, які можуть послаблюватись або посилюватись способами догляду і сприянням природному поновленню.

Взявши до уваги біологічні особливості дуба (важке насіння, відсутність чіткої періодичності врожайних насінних років, підріст дуба життєздатний ід наметом лісу 3-4 роки), Г.А. Корнаковський запропонував оригінальну особливу систему суцільних вузьколісосічних черезсмугових рубань, розрахованих головним чином на попереднє природне відновлення дуба.

Техніка рубань зводиться до такого: однокілометровий квартал ділиться навпіл, половина кварталу розділяється на 20 лісосік шириною 25 м кожна. Напрямок лісосіки, внаслідок того, що квартал розташований під кутом 45°, пролягає з ПнЗ на ПдС. Рубання починають в насінний рік і здійснюють черезсмугово. Щорічно вирубують по дві смуги. Термін примикання становить 5 років. Весь квартал вирубують за 10 років.

Рубання Г.А. Корнаковського заклали співробітники ДП "Вінницька лісова науково-дослідна станція" у 1964 р. у кварталі 58 Улашківського ліс-

ництва Чортківського лісгоспу на площі 16,1 га. Лісівничо-таксаційна характеристика ділянок лісу, відведених під рубання, була такою: насадження двох'ярусне; склад першого ярусу – 10Д, другого – 10Д од. Г; вік – 100 років; бонітет – І; середня висота першого ярусу становила 28,3 м, діаметр – 54,5 см, для другого ярусу ці показники становили, відповідно, 16,9 м та 15,9 см; повноти за ярусами – 0,81 та 0,04. Тип умов місцезростання – свіжа діброва. Тип лісу – свіжа грабова діброва. Походження – насіннево-порослеве (порослевих екземплярів приблизно 20 %). Клас товарності – 1. Підріст був представлений однорічним дубом, рівномірно розміщеним по всій площі, підріст граба у віці 1-5 років дуже густий, розміщений куртинами. Підлісок – свидина, гордовина; рідкий. Ґрунтовий покрив відповідав умовам місцезростання. Ґрунт – сірий лісовий легкосуглинистий. Рельєф – рівнинний.

Рубання було розраховане на 9 років зі щорічним вирубуванням двох лісосік шириною 25 м, довжиною 320 м кожна, з 3-річним терміном примикання, враховуючи рік рубання (рис. 1). Зважаючи на велику довжину, лісосіку було поділено на дві смуги розміром 25×160 м. Одну з них вирубували взимку, іншу – влітку. Як до рубання, так і після нього на постійних облікових ділянках проводився облік природного відновлення (рис. 2). Динаміку підросту дуба і супутніх порід на вирубках різних років і сезонів рубання представлено в табл. 1.

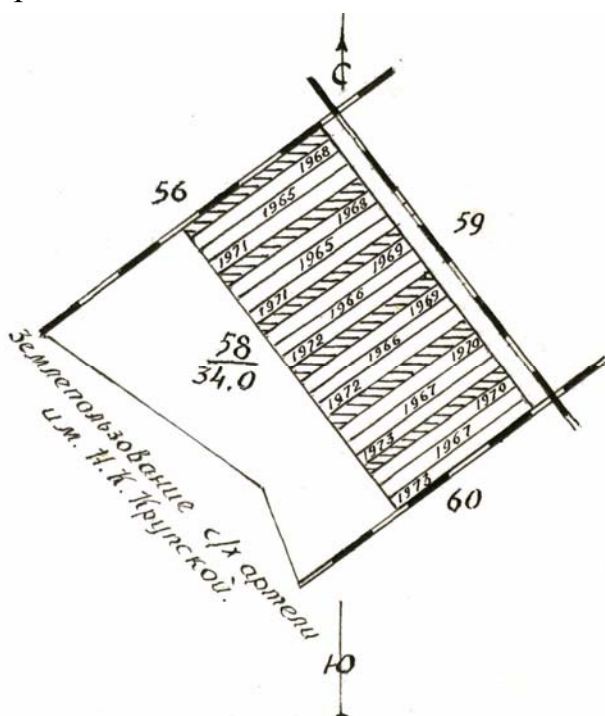

Рис. 1. Схема розміщення рубань Корнаковського в кв. 58 Улашківського лісництва

Із табл. 1 видно, що кількість підросту дуба постійно зменшується. Так, максимальна кількість підросту дуба під наметом насадження становила 28,0 тис. шт. на 1 га, після рубання його збереглося 26,2 тис. шт. (93 %), через 3 роки – 16,1 тис. шт. (58,2 %). Значними темпами збільшується кількість підросту другорядних порід. Так, мінімальна кількість підросту другорядних порід під наметом лісу становила 7,3 тис. шт. на 1 га, а в рік останнього обліку його кількість збільшилась до 28,3 тис. шт., тобто відбувається поступова зміна порід. Це можна пояснити несвоєчасним здійсненням доглядових рубань за дубом (освітлення).

У 1987 р. співробітники станції детально обстежили всі ділянки виру-

бувань в натурі, вивчили матеріали з виконання доглядових рубань. Обстеження показало, що максимальна участь дуба в складі нового покоління лісу рідко досягає 3 одиниць, а здебільшого вона становить 1,0-1,5 одиниці. У сформованих насадженнях переважає граб.

Табл. 1. Динаміка підросту дуба і супутніх порід на суцільних вузьколісосічних вирубках, розроблених за методом Г.А. Корнаковського

Рік рубання	Сезон рубання	Кількість підросту дуба, тис. шт./ га			Кількість підросту супутніх порід, тис. шт./га	
		до рубання	після рубання	через 3 роки після рубання	до рубання	в рік останнього обліку
1965	зима	28,0	26,2	16,1	25,8	74,5
	літо	26,5	18,1	9,5	17,8	54,1
1966	зима	10,1	9,9	9,2	7,3	28,3
	літо	8,3	7,8	7,0	10,1	38,5
1967	зима	19,7	17,8	12,8	27,8	57,9
	літо	12,8	10,3	8,3	25,3	43,0
1968	зима	28,0	25,8	9,8	30,0	52,1
	літо	20,0	15,3	8,6	23,0	49,0
1969	зима	28,0	21,8	12,0	23,0	33,4
	літо	16,0	11,2	4,5	18,0	29,5
1970	зима	11,5	8,5	3,8	17,5	30,4
	літо	12,3	5,9	2,9	19,8	35,8
1971	зима	11,1	6,1	5,1	31,4	55,5

У 2006 р. дослідження було продовжено. На сьогодні ці насадження знаходяться у кварталі 48 (виділи 2-7, 9-17, 21-23). Таксаційна характеристика ділянок, де були застосовані вузьколісосічні рубання Корнаковського наведено у табл. 2. Загальний аналіз таксаційних матеріалів свідчить про переважання грабових насаджень та домінування граба звичайного у складі, частка дуба становить від 1 до 6 одиниць, причому більшу частку дуба у складі насаджень виявлено для вирубувань 1966 та 1967 рр.

Табл. 2. Таксаційна характеристика насаджень, сформованих рубаннями Корнаковського в кв. 48 Улашківського лісництва

Виділ	Площа, га	Рік здійснення рубання	Склад насаджень	Вік років	Висота, м	Діаметр, см	Клас бонітету	Тип лісу	Повнота	Запас деревини на 1 га, м ³
3	1,6	1965	7Гз3Яз+Дз	31	14	16	1	Д ₂ ГД	0,72	114
4	0,8	1968	9Яз1Гз	28	15	12	1а	Д ₂ ГД	0,70	127
6	1,6	1965	8Гз1Дз1Яз	36	14	16	1	Д ₂ ГД	0,72	112
7	0,8	1968	9Яз1Гз	31	16	16	1б	Д ₂ ГД	0,70	141
10	1,6	1966	6Дз2Яз2Чш3Гз	36	15	18	1	Д ₂ ГД	0,80	160
13	1,6	1966	2Дз2Яз2Чш4Гз	36	16	20	1а	Д ₂ ГД	0,80	160
16	1,6	1967	3ДзЯз1чш3Гз	36	16	16	1а	Д ₂ ГД	0,80	170
22	1,6	1967	2Яз1Дз1Чш6Гз	36	17	18	1а	Д ₂ ГД	0,80	125

Більш детальну оцінку формування складу насаджень здійснено на основі натурного обстеження ділянок. За виконаними дослідженнями встановлено, що частка участі дуба у складі насаджень в окремих випадках є дещо меншою. Деревина дуба розташовані на ділянках нерівномірно по площі, куртинами. Частка участі дуба у складі насаджень така: виділ 3 – 1-2 одиниці, виділ 6 – 2-3 одиниці, виділ 10 – 1-2 одиниці, виділ 13 – 2-3 одиниці, виділ 16 – 2-3 одиниці, виділ 22 – 1 одиниця. Із наведених даних видно, що здійснені

рубання не забезпечили достатньої кількості дуба у складі насаджень. Більша частка дуба у складі (2-3 одиниці) характерна для лісосік 1966 та 1967 рр. на лісосіках 1964, 1965 рр. частка дуба не перевищує 1-2 одиниці і практично повністю відсутній дуб у насадженнях, зрубаних у 1968 р.

Обстеження сформованих насаджень засвідчило про деяке пригнічення дуба іншими породами, внаслідок чого спостерігається недорозвиненість його крон. Під час виконаних обстежень виявлено значну кількість дерев дуба 5, 4 та 3 класів Крафта. За оцінками лісівників, у цих насадженнях практично щорічно виявляють сухостійні дерева дуба, які вирубують під час санітарно-оздоровчих рубань.

Висновки:

1. Суцільні вузьколісосічні через смугові рубання Г.А. Корнаковського є рубаннями попереднього та частково наступного відновлення, об'єктом яких є дубові насадження лісостепового району.
2. Такі рубання можна використовувати для збереження генофонду особливо цінних ділянок.
3. Застосування подібних рубань обмежене, оскільки середня площа таксаційних виділів стиглих дубових насаджень Поділля, за даними лісовпорядкування, не перевищує 2 га.
4. Доглядові рубання за дубом необхідно здійснювали по всій вирубці не пізніше, ніж через 2 роки, застосовуючи індивідуальний підхід до кожного дубка, що збільшує як трудові, так і грошові витрати.
5. Не всі ділянки однакового забезпечені насінням. Майже на всіх необхідно здійснювати додаткове штучне відновлення.

Література

1. Мелехов И.С. Лесоведение: Учебн. для вузов. – М.: Лесн. пром-сть, 1980. – 406 с.
2. Нестеров В.Г. Общее лесоводство. – М.: Гослесбумиздат, 1949. – 595 с.
3. Погребняк П.С. Общее лесоводство. – М.: Колос, 1968. – 440 с.
4. Ткаченко М.Е. Общее лесоводство. – М.: Гослесбумиздат, 1955. – 600 с.
5. Эйтинген Г.Р. Лесоводство. – М.: Сельхозгиз, 1949. – 368 с.